

Максимчук Б. А,
доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки
та фізичної культури, Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Овчарук В. В,
кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фізичного виховання,
Вінницький національний технічний університет

Карасевич С. А.
кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спортивних дисциплін,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Овчарук В. Г.
викладач кафедри фізичного виховання
Вінницький національний технічний університет

Петришин П. В.
старший викладач кафедри природничо-математичної освіти,
Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Шкірта М. І.
старший викладач кафедри фізичного виховання,
Ужгородський національний університет

Трифан О. М.
старший викладач кафедри фізичного виховання,
Ужгородський національний університет

Максимчук І. А.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичного виховання,
спорту та здоров'я людини, Маріупольський державний університет

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Актуальність педагогічної діяльності учителя фізичної культури зумовлена значними змінами в сучасному суспільстві. Нове соціальне, економічне, а особливо інформаційне середовище висуває нові вимоги до особистості вчителя, який уже не може бути звичайним ретранслятором знань, умінь і навичок, а є активним і творчим посередником між учнем та його можливостями, між особистістю й перспективою її реалізації в багатовимірному світі. Мета будь-якої педагогічної освіти полягає в набутті професійних компетентностей, вершиною яких є досягнення педагогічної майстерності. Мистецтво бути вчителем фізичної культури дуже складне і багатогранне. У своїй професійній діяльності йому потрібно бути готовим до розв'язання складних педагогічних задач, знаходити вихід з будь-яких ситуацій, володіти професійною компетентністю, педагогічною майстерністю.

Ключові слова: компетентності; фізичне виховання; вища освіта; законодавство України; нормативні документи; державні програми.

Максимчук Б. А., Овчарук В. В., Карасевич С. А., Овчарук В. Г., Петришин П. В., Шкірта М. І., Трифан О. Н., Максимчук І. А. Педагогическое мастерство будущих

учителей физической культуры как предмет научных исследований. Актуальность педагогической деятельности учителя физической культуры обусловлена значительными изменениями в современном обществе. Новая социальная, экономическая, особенно информационная среда выдвигает новые требования к личности учителя, который уже не может быть обычным ретранслятором знаний, умений и навыков, а является активным и творческим посредником между учеником и его возможностями, между личностью и перспективой ее реализации в многомерном мире. Цель педагогического образования заключается в приобретении профессиональных компетенций, вершиной которых является достижение педагогического мастерства. Искусство быть учителем физической культуры очень сложное и многогранное. В своей профессиональной деятельности ему нужно быть готовым к решению сложных педагогических задач, находить выход из любых ситуаций, обладать профессиональной компетентностью, педагогическим мастерством.

Ключевые слова: компетентности; физическое воспитание высшее образование; законодательство Украины; нормативные документы; государственные программы.

***Maksymchuk B., Ovcharuk V., Karasievych S., Ovcharuk V., Petryshyn P., Shkirta M., Trifan O., Maksymchuk I. Pedagogical skills of future physical education teachers as the focus of this research.** Pedagogical activities of physical education teachers are now being prioritized as a result of fundamental changes in a modern society. A new social, economic and especially information environment puts new demands on the personality of the teacher, who can no longer be a mere transmitter of knowledge and becomes an active and creative mediator between the learner and his/her capabilities, between the individual and the prospect of his/her self-realization in a multi-dimensional world. Any pedagogical education implies acquiring professional competencies, which together form pedagogical skills. Indeed, pedagogical skills are the core of the teacher's professional activities, directed precisely at the comprehensive development of the personality, mediated by the teacher's example and efforts, which reveals the subject-subject interaction during the educational process.*

The specificity of professional training for future physical education teachers dwells on humanistic philosophy and a hierarchy of values, based on the comprehensive development of the personality. Such specificity lies in the awareness of goals and educational prospects of the teacher's personality and his/her future pupils, namely acquiring knowledge, skills and abilities for physical and intellectual self-improvement, cultural dialogue and integration into a multi-vector information environment. It must be noted that educational and professional activities in the field of physical education contain some adverse factors for the participants in such activities and are associated with high levels of mental tension, stress, responsibility and other factors that put particular demands on physical education teachers. However, society needs a creative and competent educator able to realize his/her potential in the modern system of education. The art of being a physical education teacher is very complex and multi-faceted. It is important to be ready to solve complex pedagogical tasks, solve any situations and have professional competency and pedagogical skills.

Key words: competencies, physical education, higher education, Ukrainian legislation, normative documents, state programmes.

Постановка проблема. Якщо у кінці ХХ століття більшість науковців сходилися на думці, що освіта – процес передавання й засвоєння знань, умінь

та навичок у царині фізичного виховання та загальнолюдського досвіду (загальні й спеціальні знання – уміння навички (ЗУН)), то згодом домінуючим став компетентнісний підхід. Останнім часом він доповнився усвідомленням культуротворчої ролі учителя фізичної культури, зокрема сучасні науковці вважають, що вища освіта в царині фізичної культури є системою накопичення, збереження, передавання й розподілення культурних цінностей з метою забезпечення наступності поколінь, оскільки в практичному плані вища фізкультурна освіта – навчальна і виховна діяльність, що формує певний тип особистості; обсяг загальних і спеціальних знань, одержаних у результаті певного циклу навчання і самоосвіти; це соціальний інститут, що передбачає й забезпечує функціонування системи освітньо-виховних закладів.

В європейських країнах теоретики і практики вищої школи давно дійшли висновку, що вчитель фізичної культури є цементувальною ланкою між здоров'ям, фізичною формою, емоційно-вольовим аспектом особистості учня й суспільством та світовою культурою. Так, Р. Мушкета, який досліджував підготовку вчителів фізичної культури в Польщі до оцінювання навчальних досягнень учнів, услід за відомими польськими педагогами Б. Ходаном та Ж. Жуковською, вказує: «Учитель фізичної культури мусить в межах своїх шкільних і позашкільних функцій у своїй діяльності враховувати не тільки рівень сучасної фізичної культури, а й актуальний рівень цілого суспільства, щоб у своїй конкретній діяльності передбачати його розвиток, У зв'язку з цим на чільне місце виходить його інтеграційна функція, що стосується інтеграції впливів різних середовищ, котрі мають вплив на самого учня, Всі очікування, що виникають зі зв'язку поміж суспільством і активною особистістю вчителя, знаходять своє відображення у вимогах щодо профілю вчителя фізичної культури в процесі його навчання» [1].

Аналіз актуальних досліджень. Загальні питання специфіки професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, особливості діяльності вчителів фізичної культури та перспективи її оптимізації вивчалися багатьма науковцями, як [2-11].

Автори цих досліджень підкреслюють, що професійна діяльність учителя фізичної культури відрізняється від інших педагогічних спеціальностей і вимагає набагато більшої уваги, сконцентрованості, відповідальності. Так, учитель фізичної культури має одночасно контролювати стан, переміщення та безпеку всіх учнів класу на великій площі, вміти адаптовуватися й адаптовувати дітей до ситуацій, що різко змінюються (ігрові, навчальні, погодні, фізичні); убезпечувати дітей від одержання травм, перенавантажень; на тлі фізичних вправ, ігор і тренувань постійно транслювати загальнолюдські, культурні, педагогічні цінності, вміло стимулюючи різні аспекти розвитку учня.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури як предмету наукових досліджень.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз і синтез літературних джерел, порівняння, систематизація, узагальнення, абстрагування, гіпотетико-дедуктивний, індивідуалізація, класифікація, аналогії.

Виклад основного матеріалу. Увесь цей діапазон складних і, фактично, стресогенних для вчителя факторів наводить на висновок, здійснений В. Папучою: «якісна професійна діяльність вчителя фізичної культури в сучасних умовах є з економічної точки зору неадекватно оціненою, фізично й психологічно виснажливою, з великим «індексом непередбачуваності» та значним «професійно-деформуючим» потенціалом» [12].

З іншого боку, освіта, як і інші сфери діяльності та форми суспільної свідомості, регламентується законами України, проте фізична культура як навчальна дисципліна спирається на різногалузеві закони: освітнього напрямку, загального розвивального й напрямку фізкультури і спорту.

Так, із 29 січня 1994 року діє прийнятий Верховною радою України Закон України «Про фізичну культуру і спорт», до якого було внесено зміни від 28 грудня 2014 року. В ньому закладено правове, економічне, організаційне та суспільне підґрунтя й умови для діяльності й розвитку в галузі ФКіС. Стаття 26

цього закону визначає особливості впровадження фізичної культури у сфері освіти: «Фізична культура у сфері освіти має на меті забезпечити розвиток фізичного здоров'я учнів та студентів, комплексний підхід до формування розумових і фізичних здібностей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя, професійної діяльності на принципах індивідуального підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів та форм фізичного виховання і масового спорту, безперервності цього процесу протягом усього життя» (Закон України Про фізичну культуру і спорт). При цьому зазначається, що в сфері освіти фізична культура впроваджується, з одного боку, на основі освітніх Державних стандартів і нормативів, з іншого, – з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей учнів і студентів, рівня їхнього розвитку.

У Національній доктрині розвитку освіти зазначається: «Держава разом із громадськістю сприяє збереженню здоров'я учасників навчально-виховного процесу, залученню їх до занять фізичною культурою і спортом, недопущенню будь-яких форм насильства в навчальних закладах, а також проведенню та впровадженню в практику результатів міжгалузевих наукових досліджень з проблем зміцнення здоров'я, організації медичної допомоги дітям, учням і студентам, якісному медичному обслуговуванню працівників освіти, пропаганді здорового способу життя та вихованню культури поведінки населення».

У «Державній програмі розвитку фізичної культури і спорту в Україні» (1994 р.) пріоритетом масового впровадження ФКС визначено фізкультурно-оздоровчу діяльність, фізичне виховання й фізичну підготовку до служби у Збройних силах України,

У «Концепції фізичного виховання в системі освіти України», прийнятій у 1997 р., визначено стандарти упровадження фізичної культури в освітніх закладах, включаючи принципи здорового способу життя, рівень фізичної підготовки, володіння методами й формами впровадження фізичної культури в навчальний процес, фізичного виховання молоді тощо. На основі цієї концепції

ВНЗ формують навчальні плани, добирають форми і методи навчання й виховання.

1 вересня 1998 року затверджено Цільову комплексну програму «Фізичне виховання – здоров'я нації», в якій диференційовані поняття «фізична освіта» та «фізичне виховання». Зокрема, в цій програмі вказано: «Фізичне виховання у навчально-виховній сфері як складова частина загальної системи освіти має закласти основи забезпечення та розвитку фізичного і морального здоров'я, комплексного підходу до формування розумових і фізичних якостей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя і професійної діяльності на принципах індивідуального підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів і форм фізичного удосконалення, безперервності цього процесу тощо». Окремо зазначено, що позанавчальними закладами має втілюватися «фізична освіта», яка полягає у «сприянні формуванню традицій і культури здорового способу життя, престижу здоров'я, залученню громадян до активних занять фізичною культурою і спортом» (Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації»).

У 2002 році прийнято Національну доктрину фізичної культури і спорту, що визначає особливості підготовки вчителів фізичної культури. В цьому документі уточнено, що «кадрове забезпечення розвитку фізичної культури і спорту включає систему безперервної освіти, яка передбачає професійну орієнтацію, підготовку, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів. Держава шляхом стандартизації освіти встановлює взаємоузгоджені вимоги до змісту, обсягу й якості вищої освіти, що визначаються загальною метою освітньої і професійної підготовки кадрів для сфери фізичної культури і спорту. Для ефективного використання фінансових ресурсів і забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці фахівців з фізичної культури і спорту держава здійснює оптимізацію мережі вищих навчальних закладів, де проводиться підготовка таких фахівців [13]. Отже, фізичне виховання є не

тільки складовою освіти, а однією з провідних концепцій існування демократичної держави.

Узагальнюючи ключові завдання, проголошені Цільовою комплексною програмою «Фізичне виховання – здоров'я нації» та Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті, Т. Кравчук (2004) резюмує: головне завдання освіти – «виховання гармонійно розвиненої, морально й фізично здорової особистості, що відповідально ставиться до власного здоров'я і здоров'я інших як до найвищої індивідуальної і державної цінності» [14].

У світлі вищесказаного специфіка професійної підготовки майбутнього учителя фізично; культури набуває особливої ваги, оскільки він, учитель, разом з батьками й лікарями, відповідальний за превентивні заходи щодо збереження здоров'я й розвитку фізичних, а також пов'язаних з ними моральних, вольових і духовних якостей. Указана специфіка розглядається вітчизняними науковцями, як правило, з погляду оптимізації, реформування й розширення своїх функцій, тому вона має складатися з перевірених практикою традиційних форм і методів, цінностей і здобутків фізичної культури і спорту, а з іншого боку – новаторських, пов'язаних з творчим, індивідуальним, особистісним підходом з використанням інноваційних технологій, серед яких – проектування, інтерактивні, креативні, комунікативні техніки. Ці положення стосуються як підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, так і фізичного виховання учня середньої школи.

Україна вже понад десять років упроваджує європейські принципи освіти, котра, починаючи з 90-х років XX століття виробляє нові принципи інтелектуального та фізичного розвитку учнів. Ці принципи пов'язані з розвитком постколоніального та постіндустріального суспільства, потребою подолати консерватизм та авторитаризм попередньої класно-урочної, системи, переоцінкою цінностей, особистісно-центричними тенденціями в гуманітарних науках і суспільстві тощо, Наразі кожна держава шукає шляхи власної реалізації фізичного виховання: «Створення Європейського Союзу, який об'єднує 28 держав, передбачає тісну співпрацю між ними у галузях економіки,

політики, культури, освіти дітей та молоді. Цей процес охоплює також інтеграцію систем фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл. Однак реалізація цієї ініціативи викликає значні труднощі. Справа в тому, що у кожній країні є свої національні підходи (концепції) щодо організації та змісту фізичного виховання школярів» [13, с. 16].

Європейське Товариство Фізичного Виховання, починаючи з 1990 року, об'єднує понад тридцять європейських держав для обміну досвідом та вироблення спільної стратегії покращення системи фізичного виховання в навчальних закладах. У рамках діяльності Товариства на початку 1990 - х років ухвалено Декларацію, за якою фізичне виховання визнано однією з основних навчальних дисциплін у закладах всіх типів, визначено мінімальні обсяги навантаження школярів і студентів з цієї дисципліни, розроблено програму взаємодії між науковими й навчальними установами та урядами країн тощо.

Отже, основними нормативними документами, що регламентують цілі, зміст, форми і методи середньої та вищої освіти у галузі фізичного виховання є Закони України «Про вищу освіту» (2014); «Про фізичну культуру і спорт» (зі змінами від 28 грудня 2014 року), Національна доктрина розвитку освіти, Концепція фізичного виховання в системі освіти України. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні, Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації». Загальною концепцією і юридичною метою цих документів є забезпечення фізичного розвитку та здоров'я учнів і студентів, формування цілісного підходу до розвитку особистості, фізичний, психологічний та інтелектуальний розвиток, індивідуальний підхід, забезпечення розвитку здібностей, можливостей та потреб, досягнення масовості й популяризації ФКС серед населення для всіх вікових категорій.

Висновки. Специфіка підготовки майбутнього вчителя фізичної культури базується на гуманістичній філософії й ієрархії цінностей, в основі яких лежить гармонійний усебічний розвиток особистості, Така специфіка полягає в усвідомленні цілей і перспектив освіти особистості вчителя та його майбутніх вихованців - набуття знань, умінь і навичок, здатності до фізичного й

духовного самовдосконалення, культурного діалогу й інтеграції в багатовекторне інформаційне середовище. Також важливо зазначити, що навчальна й професійна діяльність у сфері фізичної культури містить деструктивні фактори для суб'єктів такої діяльності та пов'язана з високим рівнем психічного навантаження, стресогенності, відповідальності й інших чинників, що ставлять особливі вимоги до вчителя фізичної культури. Водночас нині суспільство чекає на творчого, компетентного педагога, здатного мобілізувати свій особистісний потенціал в сучасній системі навчання, виховання і розвитку.

Мистецтво бути вчителем фізичної культури дуже складне і багатогранне. У своїй професійній-діяльності йому потрібно бути готовим до розв'язання складних педагогічних задач, знаходити вихід з будь-яких ситуацій, володіти професійною компетентністю, педагогічною майстерністю.

Література

1. Мушкета Р. Підготовка вчителів фізичного виховання у Польщі до оцінювання навчальних досягнень учнів. Дис...канд. пед. наук. – 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Радослав Мушкета. – Тернопіль, 2006. – 553 с.
2. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Людмила Сущенко. – К., 2003. – 45 с.
3. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури вищих навчальних закладах. Дис...докт. пед. наук. – 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Олексій Валерійович Тимошенко. – К., 2009. – 585 с.
4. Bakhmat, N., Maksymchuk, B., Voloshyna, O., Kuzmenko, V., Matviichuk, T., Kovalchuk, A., ... Maksymchuk, I. (2019). Designing cloud – oriented university environment in teacher training of future physical education teachers. *Journal of Physical Education and Sport*, 19 (4), 1323–1332.
5. Behas, L., Maksymchuk, B., Babii, I., Tsymbal-Slatvinska, S., Golub, N., Golub, V. ... Maksymchuk, I. (2019). The influence of tempo rhythmic organization of speech during gaming and theatrical activities on correction of stammering in children. *Journal of Physical Education and Sport*, 19 (4), 1333–1340.
6. Bezliudnyi, O., Kravchenko, O., Maksymchuk, B., Mishchenko, M., Maksymchuk, I. (2019) Psycho-correction of burnout syndrome in sports educators (2019). *Journal of Physical Education and Sport*, 19 (3), Art 230 pp. 1585.
7. Halaidiuk, M., Maksymchuk, B., Khurtenko, O., Zuma, I., Korytko, Z., Andrieieva, R. ... Maksymchuk, I. (2018). Teaching approaches in extracurricular physical activities

for 12-14 year – old pupils under environmentally unfavourable conditions. *Journal of Physical Education and Sport*, 18 (4), 2284–2291.

8. Maksymchuk, I., Maksymchuk, B., Frytsiuk, V., Matviichuk, T., Demchenko, I., Babii, I. ... Savchuk, I. (2018). Developing pedagogical mastery of future physical education teachers in higher education institutions. *Journal of Physical Education and Sport*, 18 (2), 810–815.

9. Melnyk, N., Bidyuk, N., Kalenskyi, A., Maksymchuk, B., Bakhmat, N., Matviienko, O. ... Maksymchuk, I. (2019). Models and organizational characteristics of preschool teachers' professional training in some EU countries and Ukraine. *Збірник Інститута за педагогіка істраживанья*, 51 (1), 46–93.

10. Sheremet, M., Leniv, Z., Loboda, V., Maksymchuk, B. (2019) The development level of smart information criterion for specialists' readiness for inclusion implementation in education (2019). *Information Technologies and Learning Tools*, 72_f 273–285. Єфіменко П. Б. Педагогічні умови забезпечення різнорівневої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд, пед, наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / П. Б. Єфіменко. – Х., 2003. – 19 с.

11. Sitovskiy, A., Maksymchuk, B., Kuzmenko, V., Nosko, Y., Korytko, Z., Bahinska, O. ... Maksymchuk, I. (2019). Differentiated approach to physical education of adolescents with different speed of biological development (2019). *Journal of Physical Education and Sport*, Vol. 19 (3), Art 222, pp. 1532–1543.

12. Папуча, В. М. Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичного виховання в процесі фахової підготовки. Дис...канд. пед. наук. – 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Володимир Миколайович Папуча. – Запоріжжя –2010. 272 с.

13. Максимчук, І. Розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки. Дис...канд. пед. наук. – 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Ірина Максимчук. – Хмельницький, 2017. – 268 с.

14. Кравчук Т. М. Педагогічна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання у вищих педагогічних навчальних закладах України (20 – 80 pp, XX ст.); дис, на здоб, наук, ступеня канд. пед, наук за спец. 13.00.01 – заг. пед, та іст. пед. / Т. М. Кравчук; М-во освіти і науки України, ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – Х.: Б.В., 2004. – 278 с.

Reference

1. Mushketa, R. (2006). Preparing physical education teachers to evaluate student attainment in Poland. (PhD thesis). Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil.

2. Sushchenko, L. P. (2003). Theoretical and methodological principles of professional training for future specialists in physical education and sport in higher educational institutions. (Abstract of postdoctoral thesis). M. P. Drahomanov National Pedagogical University, Kyiv.

3. Tymoshenko, O. V. (2009). Theoretical and methodological principles for optimizing professional training of physical education teachers in higher education institutions. (Postdoctoral thesis). M. P. Drahomanov National Pedagogical University, Kyiv.

4. Bakhmat, N., Maksymchuk, B., Voloshyna, O., Kuzmenko, V., Matviichuk, T., Kovalchuk, A. ... Maksymchuk, I. (2019). Designing cloud-oriented university environment in teacher training of future physical education teachers. *Journal of Physical Education and Sport*, 19 (4), 1323–1332.

5. Behas, L., Maksymchuk, B., Babii, I., Tsymbal-Slatvinska, S., Golub, N., Golub, V. ... Maksymchuk, I. (2019). The influence of tempo rhythmic organization of speech

during gaming and theatrical activities on correction of stammering in children. *Journal of Physical Education and Sport*, 19 (4), 1333–1340.

6. Bezliudnyi O., Kravchenko, O., Maksymchuk, B., Mishchenko, M., Maksymchuk, I. (2019). Psycho-correction of burnout syndrome in sports educators (2019). *Journal of Physical Education and Sport*, 19 (3), Art 230 pp. 1585.

7. Halaidiuk, M., Maksymchuk, B., Khurtenko, O., Zuma, I., Korytko, Z., Andriieva, R, ... Maksymchuk, I. (2018). Teaching approaches in extracurricular physical activities for 12-14 - year – old pupils under environmentally unfavourable conditions. *Journal of Physical Education and Sport*, 18 (4), 2284–2291.

8. Maksymchuk, I., Maksymchuk, B., Frytsiuk, V., Matviichuk, T., Demchenko, I., Babii, I. ... Savchuk, I. (2018). Developing pedagogical mastery of future physical education teachers in higher education institutions. *Journal of Physical Education and Sport*, 18 (2), 810–815.

9. Melnyk, N., Bidyuk, N., Kalenskyi, A., Maksymchuk, B., Bakhmat, N., Matviienko, O. ... Maksymchuk, I. (2019). Models and organizational characteristics of preschool teachers' professional training in some EU countries and Ukraine. *Збірник Інститута за педагогика істраживања*, 51 (1), 46–93.

10. Sheremet M., Leniv Z., Loboda V., Maksymchuk B. (2019) The development level of smart information criterion for specialists' readiness for inclusion implementation in education (2019). *Information Technologies and Learning Tools*, 72, 273–285.

11. Sitovskiyi A., Maksymchuk B., Kuzmenko V., Nosko Y., Korytko Z, Bahinska O. ... Maksymchuk, I. (2019). Differentiated approach to physical education of adolescents with different speed of biological development (2019). *Journal of Physical Education and Sport*, Vol. 19 (3), Art 222, pp. 1532–1543.

12. Papucha, V. M, (2010). Forming pedagogical skills of future physical education teachers during professional training, (PhD thesis). Classical Private University, Zaporizhzhia.

13. Maksymchuk, I. (2017). Developing pedagogical skills of future physical education teachers during professional training, (PhD thesis). Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi.

14. Kravchuk, T. M, (2004). Pedagogical training of future physical education teachers in higher pedagogical educational institutions In Ukraine (during the 1920s - 80s). (PhD thesis). Hryhorii Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv.